

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР ДРУГОМ ИЗДАЊУ	V
ПРЕДГОВОР ТРЕЋЕМ ИЗДАЊУ	VI
СКРАЋЕНИЦЕ.....	XXVII

ДЕО I ОПШТА ПИТАЊА РАДНОГ ПРАВА

ГЛАВА 1.	
ПОЈАМ РАДНОГ ПРАВА	3
I. ДЕФИНИЦИЈА, НАЗИВ И ПОДЕЛА РАДНОГ ПРАВА	3
1. Дефиниција	3
Радно право као грана права	3
Радно право као научна дисциплина	5
2. Назив.	5
3. Подела радног права	7
Индивидуално и колективно радно право	7
Опште и посебно радно право	8
Материјално и формално радно право	9
Приватно и јавно радно право	9
Хетерономно и аутономно радно право	10
II. ПРЕДМЕТ РАДНОГ ПРАВА – РАДНОПРАВНИ ОДНОС	10
1. Битна обележја (индивидуалног) радног односа	12
Добровољност	19
Лично извршавање рада	20
Интегрисаност – укљученост у организовани процес рада	20
Правна подређеност	21
Плаћеност рада – зарада и друга примања	35
Особен радно-правни режим	36
2. Друга обележја радног односа	39
Професионалност	39
Трајање радног односа	39
III. ЦИЉЕВИ РАДНОГ ПРАВА	39
1. Социјална правда	40
2. Радно-социјални мир	43
3. Социјална равнотежа – заштита запосленихи послодавца	46
4. Регулисање конкуренције(социјална тржишна економија)	48
5. Еманципација запосленог (и друштва)	51

6. Стабилност запослења и социјална сигурност	52
Стабилност запослења	52
Социјална сигурност.	54
7. Морализовање радних односа	54
ГЛАВА 2.	
СУБЈЕКТИ РАДНОГ ПРАВА	56
I. ОСНОВНИ СУБЈЕКТИ ИНДИВИДУАЛНОГ РАДНОГ ПРАВА.	56
1. Запослени – послопримац (радник и службеник)	58
Појам запосленог	58
Класификација запослених	65
2. Послодавац	89
Појам послодавца	89
Врсте послодавца	90
II. ОСНОВНИ СУБЈЕКТИ КОЛЕКТИВНОГ РАДНОГ ПРАВА	106
ГЛАВА 3.	
НАЧЕЛА РАДНОГ ПРАВА	107
I. НАЧЕЛО СЛОБОДЕ РАДА	107
1. Слобода рада <i>versus</i> принудни рад	107
Забрана принудног рада.	109
Слобода рада и слобода нерада	113
II. НАЧЕЛО ЈЕДНАКОСТИ У ЗАПОШЉАВАЊУ И НА РАДУ	115
1. Начело једнаких шанси и поступања – професионална својства.	116
2. Начело забране дискриминације – лична својства.	117
Појам дискриминације	118
Основи дискриминације – лична својства	130
Облици дискриминације	141
Сузбијање дискриминације.	144
III. НАЧЕЛО ПОВОЉНОСТИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	152
1. Однос закона и колективног уговора о раду	152
2. Међусобни однос колективних уговора о раду.	153
3. Однос индивидуалног и колективног уговора о раду.	154
IV. НАЧЕЛО ТРИПАРТИЗМА	154
1. Претпоставке трипартизма.	154
2. Правни режим трипартизма.	156
3. Субјекти трипартизма	156
4. Домен трипартизма.	156
Регулисање индивидуалних и колективних права (радних односа)	157
5. Трипартизам као начело институционалног организовања и одлучивања	157
Институције трипартизма за вођење макро економско-социјалне политике	157
Институције трипартизма за политику запошљавања	160
6. Трипартизам као колективни радни однос.	161

ГЛАВА 4.

НАСТАНАК И РАЗВОЈ РАДНОГ ПРАВА	162
I. НАСТАНАК РАДНОГ ПРАВА	162
1. Правне претпоставке за настанак радног права	162
2. Ембриони радног права у Старом и Средњем веку	162
Од ропског и кметског рада до слободе рада	162
3. Нови век и настанак капитализма – грађанске револуције	165
Настанак радног права	165
Настанак и тенденције у развоју индивидуалног радног права –	
Од милосрђа, једнакости (недискриминације) до достојанства	
рада	170
Настанак колективног радног права – (социјални) дијалог	172
II. ПЕРИОДИЗАЦИЈА РАЗВОЈА РАДНОГ ПРАВА	174
1. Радно право до Првог светског рата	174
2. Радно право између два светска рата	175
Радно право у демократски уређеним државама	175
Радно право у недемократским системима	176
3. Радно право после Другог светског рата	181
Радно право у демократским државама Европе – држава благостања. . .	181
Радно право у државама административног социјализма	
– солидарност без слободе	182
4. Радно право у периоду транзиције (из социјализма у капитализам). . .	184
Талас либерализације – рушење социјалне правде и	
неолиберализам глобализације	184
5. Периодизација развоја радног права у Србији	184
Од укидања кулука до најамног рада – Од укидања феудалних	
односа до грађанског права	185
Од грађанског до радног права – Од (пуне) независности до	
уједињења – устави од 1888, 1901. и 1903. и Закон о	
радњама од 1910.	188
Развој радног права између два светска рата – у првој (старој,	
капиталистичкој) Југославији	190
Радно право за време окупације (током Другог светског рата)	192
Развој радног права у другој (социјалистичкој) Југославији.	192
Развој радног права у процесу транзиције и дисолуције СФРЈ	196

ГЛАВА 5.

ИЗВОРИ РАДНОГ ПРАВА	199
I. ИЗВОРИ РАДНОГ ПРАВА МЕЂУНАРОДНОГ ПОРЕКЛА	203
1. Извори универзалног међународног права	203
Инструменти Уједињених нација	203
Инструменти Међународне организације рада	204
2. Извори регионалног међународног порекла	211
Извори европског радног права	211
3. Двострани међународни уговори као извори права	216
Билатерални уговори о запошљавању	216
Билатерални уговори о социјалном осигурању	216

II. ИЗВОРИ РАДНОГ ПРАВА ДОМАЋЕГ ПОРЕКЛА.....	217
1. Извори хетерономног радног права.....	217
Устав	217
Закон	227
Подзаконски општи акти.....	239
2. Извори аутономног радног права.....	242
Колективни уговор о раду.....	242
Радни споразум – споразум савета запослених и послодавца	243
Правилник о раду – последња „оаза“ аутократске власти.....	244
Самоуправни општи акти као извор радног права у периоду самоуправног социјализма	247
Кодекс професионалног и етичког понашања – <i>honeste laborare,</i> <i>honeste vivere</i>	249
Професионални и обичаји послодавца.....	255
ГЛАВА 6.	
МЕСТО И ЗНАЧАЈ РАДНОГ ПРАВА У СИСТЕМУ ПРАВА.....	258
I. ОДНОС РАДНОГ И УСТАВНОГ ПРАВА.....	260
II. ОДНОС РАДНОГ И ОБЛИГАЦИОНОГ ПРАВА	261
III. ОДНОС РАДНОГ И ПОРОДИЧНОГ ПРАВА	263
IV. ОДНОС РАДНОГ И КОМПАНИЈСКОГ ПРАВА.....	264
V. ОДНОС РАДНОГ И УПРАВНОГ ПРАВА.....	265
VI. ОДНОС РАДНОГ И МЕЂУНАРОДНОГ РАДНОГ ПРАВА	267
1. Однос радног права и међународног радног права	267
2. Однос радног права и европског (комунитарног) радног права	269
VII. ОДНОС РАДНОГ И ПРАВА СОЦИЈАЛНЕ СИГУРНОСТИ.....	270

ДЕО II ИНДИВИДУАЛНО РАДНО ПРАВО

ГЛАВА I.	
ЗАСНИВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА	279
Право на (достојанствен) рад	279
I. УСЛОВИ ЗА ЗАСНИВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА	292
1. Материјалноправни услови.....	293
Општи услов(и)	293
Посебни услови – <i>rerum naturae</i> и <i>modus in rebus</i>	295
Сметње за заснивање радног односа	303
2. Формалноправни услови.....	311
Начело (јавног/интерног) оглашавања.....	311
Начело слободе избора кандидата	320
II. ПРАВНИ ОСНОВ ЗА ЗАСНИВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА	323
Уговор о раду – општи правни режим радних односа	323
Управни акт (решење старешине надлежног државног органа) – посебан правни режим радних односа.....	323
Други акти.....	323
Споразум о преузимању/премештају.....	323

Уговор о раду у пару	324
Подуговарање	324
III. СТУПАЊЕ НА РАД (У СЛУЖБУ)	326
Примопредаја дужности	326
Права и обавезе у вези са ступањем на рад	326
Обавезе послодавца	326
Обавезе запосленог	327
Обавезе Националне службе/Завода за запошљавање	327
ГЛАВА 2.	
УГОВОР О РАДУ	328
I. ПОЈАМ И ПРАВНА ПРИРОДА УГОВОРА О РАДУ	328
1. Назив	328
Предмет – допуштен рад за другог	332
Садржина – права и обавезе	332
Форма – консесуланост <i>vs.</i> писана форма	334
Ништавост уговора о раду	335
II. ФАКТИЧКИ РАД(НИ ОДНОС)	336
1. Појам	336
Неваљан правни основ	338
2. Неступање на рад	340
III. НАСТАНАК И РАЗВОЈ УГОВОРА О РАДУ	340
1. Римско право	340
2. Средњовековно право	341
3. Право либералног капитализма – грађанске државе	341
4. Интервенционизам државе – радно право	342
IV. ВРСТЕ УГОВОРА О РАДУ	343
1. Уговори о раду с обзиром на трајање	343
Уговор о раду на неодређено време	343
Уговор о раду на одређено време	344
2. Уговори с обзиром на трајање радног времена	347
Уговор о раду са пуним радним временом	347
Уговор о раду са непуним радним временом	347
3. Уговори о раду под раскидним, односно одложним условом	350
Уговор о раду на пробу – пробни рад	350
Уговор о приправничком раду	351
Уговор о раду за лиценцне професије	352
4. Трилатерални уговор о раду – привремени рад	353
Уговор о привременом раду	353
Уговор између предузећа/агенције за привремени рад и предузећа корисника рада	355
Уговор о привременом раду у домаћем праву	356
Уговор о повременом раду	357
5. Уговори о раду с обзиром на место рада	357
Уговор о раду у пословним просторијама	357
Уговор о раду ван пословних просторија	358

V.	УГОВОРИ КОЈИМА СЕ НЕ ЗАСНИВА РАДНИ ОДНОС	362
1.	Однос уговора о раду и сличних уговора	362
2.	Уговор о раду и уговор о делу	363
3.	Уговор о раду и уговор о налогу (мандату)	364
4.	Уговор о раду и уговор по приступу	365
5.	Уговор о раду и уговор о проналазаштву, техничком унапређењу и иновацији	366
6.	Уговор о раду и уговор о заступању	367
7.	Уговор о раду и уговор о посредовању	367
8.	Уговор о раду и уговор о допунском раду	368
9.	Уговор о стручном оспособљавању и усавршавању	369
ГЛАВА 3.		
	ЗАШТИТА ЗДРАВЉА И БЕЗБЕДНОСТ НА РАДУ	370
I.	ПОЈАМ И КОНЦЕПТ	374
1.	Концепт заштите	374
2.	Појам заштите	375
	Појам заштите у ужем смислу	375
	Појам заштите у ширем смислу	378
II.	ПРАВНИ РЕЖИМ	379
III.	ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ЗАПОСЛЕНИХ И ПОСЛОДАВАЦА	384
1.	Обавеза сарадње послодавца и (представника) запослених	384
2.	Обавезе и права послодавца	385
	Обавезе и права према запосленима и њиховим представницима	386
	Обавезе послодавца према трећим лицима	389
3.	Обавезе и права запослених	390
	Обавезе према послодавцу	390
	Обавезе према екстерним органима и институцијама	392
IV.	РИЗИЦИ НА РАДУ	392
1.	Стрес на раду као ризик	393
2.	Насиље на раду као ризик	394
3.	Злостављање као ризик	395
	Облици злостављања на раду	399
	Последице злостављања на раду	401
4.	Сексуално узнемиравање као ризик на раду	405
5.	Повреда приватности запосленог на раду као ризик	407
V.	ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА ЗАШТИТЕ ЗДРАВЉА И БЕЗБЕДНОСТИ НА РАДУ	408
1.	Институционализација на националном плану	408
2.	На гранском нивоу	409
3.	На локалном нивоу	409
4.	На нивоу послодавца (предузећа)	409
	Лице за безбедност и здравље на раду	409
	Одбор за заштиту на раду	410
	Служба медицине рада	412

ГЛАВА 4.

ЗАРАДА, НАКНАДА ЗАРАДЕ И ДРУГА ПРИМАЊА	415
I. ПОЈАМ И ПРАВНИ РЕЖИМ.	415
1. Појам	415
2. Правни режим	417
II. НАЧЕЛА ПЛАЋАЊА ЗАПОСЛЕНИХ	418
1. Начело еквивалентности – пристојног стандарда живљења	418
2. Начело једнаког плаћања мушкараца и жена	419
3. Трошковно vs. доходовно начело	421
4. Начело слободе уговарања vs. интервенционизам	422
5. Начело слободног располагања зарадом	424
6. Начело посебне заштите зараде и потраживања зараде	424
III. СИСТЕМИ (МОДЕЛИ) ПЛАЋАЊА ЗАПОСЛЕНИХ	425
1. Флексибилан систем плаћања	426
2. Ригидан систем плаћања	426
3. Систем плаћања запослених у Србији	428
IV. ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМА ПЛАЋАЊА ЗАПОСЛЕНИХ	428
1. Зарада	428
Минимална зарада	429
Зарада (Плата)	435
2. Накнада зараде	441
Накнада зараде за годишњи одмор	441
Накнада зараде за државне, верске и друге јавне празнике	442
Накнада зараде за (плаћено) одсуство са рада	442
Накнада зараде за време суспензије уговора о раду	443
Накнада зараде за време чекања на остваривање права вишкова радника	444
Накнада зараде за време привремене спречености за рад	444
Накнада зараде за време одазивања на позив државног органа	445
3. Примања запослених која немају правну природу зараде	446
Примања као последица (у функцији) побољшања резултата пословања и развоја послодавца	446
Примања запослених као накнада за повећане трошкове при извршавању рада (послова)	447
Примања запослених као израз солидарности	448
Примања поводом обележавања празника	449
Примања која се обезбеђују у вези са престанком радног односа	449
Примања која су у функцији одмора	450
Примања у функцији превенције радне инвалидности или додатне здравствене заштите	450
4. Примања запослених која немају правну природу зараде нити се стичу на основу уговора о раду, у функцији пословања	451
Радничко акционарство	451
Стваралаштво запослених	453

V.	ЗАШТИТА ПОТРАЖИВАЊА ЗАРАДЕ, НАКНАДЕ ЗАРАДЕ И ДРУГИХ ПРИМАЊА ЗАПОСЛЕНИХ	454
1.	Потраживање зараде солвентног послодавца	454
	Исплата зараде	454
	Периодичност исплате зараде (и накнаде зараде)	456
	Место и време исплате зарада	457
	Обрачун зараде, евиденција и контрола исплате зарада	457
	Обуставе од зараде	458
2.	Заштита потраживања у случају стечаја послодавца	459
	Ранг потраживања	459
	Институције за гарантовање исплате потраживања зараде	462
ГЛАВА 5.		
	РАДНО ВРЕМЕ, ОДМОР И ОДСУСТВА	464
I.	РАДНО ВРЕМЕ	464
1.	Концепт и појам	464
	Концепт радног времена – од <i>homo faber</i> до <i>homo ludens</i>	464
2.	Појам радног времена	467
	Одмори/паузе у току рада	468
	Приправност и рад по позиву	469
3.	Правни режим	470
	Историјат права у вези са радним временом	472
	Историјат права у вези са радним временом у Србији (Југославији)	474
4.	Врсте радног времена	475
	Врсте радног времена с обзиром на трајање	475
	Врсте радног времена с обзиром на време рада у току радног дана ...	489
5.	Распоред и прерасподела радног времена	491
	Распоред радног времена	491
	Прерасподела радног времена – специфичност делатности	497
II.	ОДМОР У ТОКУ РАДА, ДНЕВНИ И НЕДЕЉНИ ОДМОР	499
1.	Одмор у току рада (паузе)	500
	Одмор у току рада	500
	Паузе на раду	501
2.	Дневни одмор	501
3.	Недељни одмор	502
III.	ГОДИШЊИ ОДМОР	503
1.	Појам и концепт	503
	Појам	503
	Концепт права на годишњи одмор	504
2.	Историјат	505
3.	Правни режим	505
	Стицање права – квалификациони период	506
	Трајање годишњег одмора – законски минимум	507
	Распоред коришћења годишњег одмора	511
	Износ примања – плаћени годишњи одмор	514

IV. ОДСУСТВА СА РАДА	516
1. Плаћено одсуство	517
Случајеви у вези са породичним животом и потребама	517
Случајеви у вези са задовољењем стамбених потреба	518
Случајеви у вези са професионалним животом запосленог	518
Случајеви у вези са добровољним давањем крви	518
Случајеви у вези са условима за рад у синдикату и савету запослених ..	518
<i>Sui generis</i> плаћено одсуство – тзв. принудни одмор	519
2. Неплаћено одсуство	520
V. МИРОВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА	521
VI. ДРЖАВНИ, ВЕРСКИ И ДРУГИ ЈАВНИ ПРАЗНИЦИ	522
1. Државни празници	523
2. Верски празници	525
3. Други јавни празници	526
Свети Сава – Дан духовности	526
Празник рада – Први мај	527
Дан победе – 9. мај	527
Видовдан – 28. јун, спомен на Косовску битку	527
Дан Европе	527

ГЛАВА 6.

СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ, УСАВРШАВАЊЕ И

НАПРЕДОВАЊЕ НА РАДУ 528 |

I. СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ И УСАВРШАВАЊЕ	528
1. Појам	528
Концепт права на стручно оспособљавање и усавршавања	529
2. Право и обавеза стручног усавршавања запосленог	532
3. Историјат признавања и развоја правана стручно оспособљавање ..	533
Стручно оспособљавање за потребе послодавца – запослени као	
<i>accessorium</i> потреба послодавца	533
Право на стручно оспособљавање као индивидуално право	
запосленог – антрополошки приступ	533
4. Право на стручно оспособљавање – сигурност запослења	
и напредовање на раду	536
Међународни радни стандарди	536
Европски радни стандарди	537
Упоредно радно право	538
5. Правни режим стручног оспособљавања и усавршавања	540
Општи правни режим	540
Посебан правни режим стручног усавршавања државних	
службеника	542
Стручно оспособљавање приправника	543
Правни режим стручног усавршавања судског особља	544
Посебни правни режими стручног усавршавања	
у области науке и истраживања	544

II. ВРЕДНОВАЊЕ РАДНЕ УСПЕШНОСТИ И НАПРЕДОВАЊЕ НА РАДУ	544
1. Општи правни режим напредовања запослених	545
Упоредно право	545
Домаће право	546
2. Посебан правни режим напредовања државних службеника.....	547
Редовно напредовање.....	548
Ванредно напредовање.....	549
3. Кретање у служби	552
Распоређивање – премештај државног службеника	552
Вредновање радне успешности и напредовање.....	552
ГЛАВА 7.	
ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЗАПОСЛЕНИХ У УСЛОВИМА РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ ПОСЛОДАВЦА	555
I. РАДНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ У СЛУЧАЈУ ПРОМЕНЕ ПОСЛОДАВЦА (ПРЕНОС, СПАЈАЊЕ, ПОДЕЛА).....	556
1. Радноправни положај у случају преноса.....	556
2. Радноправни положај у случају спајања или поделе	560
II. РАДНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ У СЛУЧАЈУ ПРЕСТАНКА ПОТРЕБЕ ЗА РАДОМ ЗАПОСЛЕНИХ – КОЛЕКТИВНО ОТПУШТАЊЕ.....	561
1. Правни режим вишка запослених – колективног отпуштања	562
Величина послодавца – минимални број вишка и рокови отпуштања	562
Радни стаж.....	563
Природа правног режима	563
2. Разлози	566
Технолошки разлози.....	566
Економски разлози (у ужем смислу)	566
Структурни разлози	566
Организациони разлози.....	567
Одсуство оправданог разлога.....	567
3. Мерила селекције вишкова	569
Мерила радно-професионалне природе	574
Мерила имовинско-социјалне природе.....	578
4. Поступак исказивања вишкова	580
Учешће савета запослених, синдиката или представника запослених.....	581
Учешће јавне власти у поступку исказивања вишкова.....	583
5. Права вишкова запослених.....	584
Распоређивање и преузимање	586
Стручно оспособљавање, доквалификација и преквалификација.....	587
Докуп стажа	589
Отказни рок	589
Новчана компензација – отпремнина	591
Друга права и мере	593

6. Фондови за подршку остваривању права вишкова	594
Фондови за стабилност запослења	595
7. Приоритет у запошљавању код истог послодавца	596
III. РАДНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЗАПОСЛЕНИХ У СЛУЧАЈУ СТЕЧАЈА.	597
1. Појам и концепт.	597
Концепт превенције стечаја и оздрављења vs. концепт колективног намирења поверилаца	597
2. Правни режим	600
3. Положај запослених у случају стечаја	601
Радни однос.	601
Потраживања запослених према послодавцу у стечају	602
Осигурање исплата зарада и других привилегованих потраживања.	606
4. Поступак за остваривање права запослених	606
Првостепени поступак.	606
Другостепени поступак	607
Управни спор	607
Повраћај средстава	607
ГЛАВА 8.	
ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ	608
I. ПОЈАМ И КОНЦЕПТ	608
1. Појам	608
2. Концепт	610
Развој концепта дисциплинске одговорности у домаћем праву.	616
II. ПРАВНИ РЕЖИМ	618
III. УСЛОВИ И ОСНОВ ДИСЦИПЛИНСКЕ ОДГОВОРНОСТИ.	623
1. Услови дисциплинске одговорности	623
Повреда радне обавезе и непоштовање радне дисциплине	623
Урачунљивост	624
Одсуство разлога који искључују одговорност	624
2. Основ дисциплинске одговорности	624
Кривица	624
IV. ВРСТЕ ПОВРЕДА РАДНИХ ОБАВЕЗА.	625
1. Повреда обавезе извршавања рада	626
Одбијање извршења радног налога.	626
Неблаговремено, несавесно и немарно извршавање радних обавеза	627
Неостваривање норматива и стандарда рада.	628
Одбијање обављања послова радног места на коме је распоређен	628
Одбијање образовања, стручног оспособљавања и усавршавања	629
Повреда обавезе извршавања рада у вези са радним временом.	629
Необавештавање послодавца у року од двадесет четири часа о одсуству са рада због болести или другог оправданог разлога.	630
Повреда обавезе доласка на рад одморан	630
2. Повреда обавеза према имовини послодавца	631

Незаконито располагање средствима	631
Фалсификовање новчаних и других докумената	632
Злоупотреба положаја и прекорачење овлашћења	632
Неовлашћена послуга средствима повереним запосленом за извршавање послова, односно радних задатака	632
Нецелиходно и неодговорно коришћење средстава рада	632
Неодржавање средстава и опреме за заштиту здравља и безбедност на раду	633
Непридржавање прописа о заштити здравља и безбедности на раду, односно заштити од болести, заштити од пожара, експлозије, штетних последица отрова и других опасних супстанци и повреда одредби о заштити животне средине	633
Пропуштање обавештавања послодавца о штети одмах по настанку штете у току рада	633
Проузроковање штете крајњом непажњом или намерно	633
Примање поклона или провизије	634
3. Повреда обавезе лојалности послодавцу	634
Губитак поверења послодавца у запосленог – критика рада послодавца	634
Давање нетачних података у пријави за запослење	635
Одавање пословне, службене или друге тајне утврђене законом, колективним уговором или општим актом	636
Злоупотреба положаја и прекорачење овлашћења	637
Злоупотреба права коришћења боловања	637
4. Повреда обавезе неконфликтности интереса	638
Закључивање уговора о раду супротно забрани конкуренције, односно неконфликтности интереса	638
Рад за другог послодавца за време годишњег одмора	638
Примање поклона	639
Примање поклона у вези с вршењем послова, примање услуга за себе или друго лице или коришћење рада у државном органу ради утицаја на остваривање сопствених права или права повезаних лица с државним службеником	639
5. Повреда обавезе дисциплине понашања	639
Неношење радне одеће и одговарајући изглед у вези са послом	640
Пушење у радном простору	641
Изазивање нереди и учествовање у тучи код послодавца или на службеном путу	641
Ометање једног или више запослених у процесу рада којим се изразито отежава извршавање радних обавеза	641
Узнемиравање и злостављање запослених на раду	642
Долазак на рад у напитом стању или опијање у току рада, односно поседовање алкохола на послу	643
Долазак на рад под дејством наркотичког средства или коришћење дрого, односно поседовање дроге на послу	644
Недолично понашање према осталим запосленима, директору, односно послодавцу	644

Недолично понашање према трећим лицима, потрошачима или пословним партнерима послодавца	644
Организовање политичких организација и политичко деловање код послодавца	645
Понашање (недолично) ван рада	646
V. ДИСЦИПЛИНСКЕ САНКЦИЈЕ	646
1. Појам	646
2. Врсте	647
Опомена	647
Условна дисциплинска казна	649
Новчана казна	649
Удаљење с рада без накнаде зараде	650
Одређивање непосредно нижег платног разреда	651
Задржавање у напредовању	652
Распоређивање/премештај на друго – ниже радно место	652
Деградација	652
Привремена забрана самосталног рада	653
Отказ уговора о раду – решење о престанку радног односа	653
Условна казна престанка радног односа државног службеника	654
3. Брисање из евиденције дисциплинских мера	654
VI. ДИСЦИПЛИНСКИ ОРГАНИ	655
1. Првостепени дисциплински орган	655
2. Другостепени дисциплински орган	656
VII. ДИСЦИПЛИНСКИ ПОСТУПАК	656
Покретање дисциплинског поступка	661
Адхезиони поступак	664
Одлучивање о дисциплинској одговорности – врсте решења	664
Другостепени дисциплински поступак	665
Евиденција о изреченим дисциплинским санкцијама	666
Брисање из евиденције	666
Достављање решења	666
Извршење дисциплинске санкције	667
ГЛАВА 9.	
ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ	668
I. ПОЈАМ И КОНЦЕПТ	668
1. Начела радног права и концепт одговорности за штету	671
2. Концепт одговорности за штету у упоредном праву	675
3. Особености термина накнада/отпремина	678
II. ПРАВНИ РЕЖИМ	678
III. ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ЗАПОСЛЕНОГ И СИНДИКАТА	680
1. Концепт одговорности	680
Грађанскоправни концепт – швајцарско и британско право	680
Модификовани грађанскоправни концепт – немачко право	681
Значајно модификован – „радноправни“ концепт у француском праву	682

2.	Имовинска одговорност запосленог	683
	Имовинска одговорност запосленог према послодавцу	683
	Имовинска одговорност запосленог према другом запосленом	690
	Имовинска одговорност запосленог према трећем лицу	690
3.	Имовинска одговорност синдиката	691
	Имовинска одговорност синдиката за штету услед незаконитог штрајка	691
	Имовинска одговорност синдиката услед незаконитог пикетинга	693
	Имовинска одговорност синдиката услед незаконитог бојкота	694
4.	Одговорност савета запослених за штету	694
IV.	ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ПОСЛОДАВЦА	694
1.	Појам и врсте одговорности за штету послодавца	694
	Одговорност послодавца за штету коју претрпи запослени	696
2.	Накнада штете	704
	Накнада имовинске штете према запосленом и синдикату	704
	Одговорност послодавца за штету коју причини синдикату	713
3.	Накнада неимовинске штете	715
	Накнада штете послодавца носиоцима социјалног осигурања	720
ГЛАВА 10.		
ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА		
I.	ПОЈАМ И ПРАВНИ РЕЖИМ	721
II.	ОСНОВИ ПРЕСТАНКА РАДНОГ ОДНОСА	724
1.	Престанак радног односа на иницијативу запосленог	724
2.	Споразумни престанак радног односа	725
3.	Судски престанак радног односа (раскид уговора о раду)	726
4.	Престанак радног односа по сили закона	727
	Истек рока на који је заснован радни однос	727
	Смрт запосленог и послодавца-физичког лица	727
	Престанак (рада) послодавца	728
	Губитак радне способности	728
	Године живота и стаж осигурања	729
	Забрана обављања послова	731
	Казна затвора	732
	Мера безбедности, заштитна мера, васпитна мера	732
	Нераспоређени државни службеник који није премештен	733
5.	Престанак радног односа од стране послодавца	734
	Од слободе отказа, забране злоупотребе до оправданог разлога отказа	734
	Појам отказа и правни режим	734
	Отказ уговора о раду на иницијативу послодавца	735
	Пословно и лично условљен разлог отказа	735
	Неоправдани разлози отказа	744
	Поступак отказивања уговора о раду/радног односа	747

III. ОБАВЕЗЕ ПОСЛОДАВЦА И ЗАПОСЛЕНОГ У ВЕЗИ СА ПРЕСТАНКОМ РАДНОГ ОДНОСА.....	750
1. Обавезе послодавца	750
Неисплаћене зарада.....	750
Отпремнина.....	750
Браћање радне књижице и других исправа	750
Разрешење од рада (примопредаја дужности).....	751
Одјава осигурања.....	751
Изјашњавање о арбитражном решавању радног спора	752
Забрана састављања „црних листа“	752
Препоруке/референце за бивше запослене	752
2. Обавезе запосленог коме је престао радни однос	752
Клаузула неконкурентности	753
Чување пословне, службене или друге тајне	753
ГЛАВА 11.	
ЗАШТИТА ПРАВА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА.....	754
I. УПРАВНА ЗАШТИТА	754
1. Инспекцијски надзор	754
Инспекција рада.....	754
Управна инспекција.....	764
II. ЗАШТИТА ОД СТРАНЕ САМОСТАЛНИХ И НЕЗАВИСНИХ ОРГАНА – КВАЗИСУДСКА ЗАШТИТА	764
1. Заштитник грађана – социјални омбудсман	764
Заштитник грађана у упоредном праву.....	764
Заштитник грађана у домаћем праву.....	765
2. Повереник за информације од јавног значаја и за заштиту података о личности.....	766
Послови о доступности информација од јавног значаја.....	766
Послови заштите података о личности.....	766
3. Повереник за заштиту равноправности	767
III. СУДСКА ЗАШТИТА – РАДНИ СПОР.....	767
1. Појам и општа обележја радног спора.....	767
Општи појам индивидуалног радног спора.....	767
Општи појам колективног радног спора.....	768
2. Општа обележја судске заштите	769
Филозофија специјализованог судства/трибунала.....	770
3. Судови опште надлежности	774
Судови опште надлежности у Србији	774
4. Судови посебне надлежности	779
Управни суд.....	779
Привредни суд	781
5. Уставни суд	782
Посредна заштита	782
Непосредна заштита – уставна жалба	782

6. Европски суд за људска права	784
Заштита социјалних права пред Европским судом за људска права. . .	784
7. Странке индивидуалног радног спора.	785
Тужилац	785
Тужени	787
8. Поступак – посебан парнични поступак	790
Првостепени поступак.	791
Другостепени поступак	803
Поступак по ванредним правним лековима	804
9. Колективни радни спор	807
Парница поводом колективног уговора	807
IV. АЛТЕРНАТИВНО РЕШАВАЊЕ СПОРОВА – АРБИТРАЖА ЗА ИНДИВИДУАЛНЕ РАДНЕ СПОРОВЕ	809

ДЕО III КОЛЕКТИВНО РАДНО ПРАВО

ГЛАВА 1.

ПРАВО НА УДРУЖИВАЊЕ ЗАПОСЛЕНИХ И ПОСЛОДАВАЦА	815
I. ПРАВО НА СИНДИКАЛНО ОРГАНИЗОВАЊЕ И ДЕЛОВАЊЕ	815
1. Појам синдиката.	815
2. Слобода синдикалног удруживања.	817
Позитивни вид слободе удруживања.	817
3. Оснивање и распуштање синдиката.	823
Оснивање синдиката.	823
Распуштање и забрана синдиката	825
Негативни вид слободе удруживања	826
4. Историјат признавања права на синдикално организовање	828
5. Правни режим права на синдикално организовање	833
Међународни стандарди	834
Уставни ранг (гаранције).	834
Законски оквир.	835
6. Начела синдикалног организовања	835
Начело вертикалног организовања.	835
Начело хоризонталног организовања	839
7. Фондови синдиката.	840
Предузетништво синдиката	841
8. Међународне организације синдиката.	842
Европске гранске и струковне организације синдиката	846
9. Репрезентативност синдиката	847
Материјалноправни услови – мерила репрезентативности.	849
Формалноправни услови – надлежност и поступак	854
Репрезентативност европских социјалних организација	857
Репрезентативност у међународном и европском радном праву.	859

10. Услови за рад синдиката код послодавца	859
11. Посебна заштита синдикалних представника	863
II. ПРАВО НА ОРГАНИЗОВАЊЕ И ДЕЛОВАЊЕ ПОСЛОДАВАЦА	865
1. Појам удружења послодавца	865
2. Правни режим	865
3. Историјски развој удружења послодавца	866
4. Слобода удруживања послодавца	867
Начела организовања удружења послодавца	868
5. Функције удружења послодавца	874
6. Репрезентативност удружења послодавца	875
Материјалноправни услови репрезентативности	875
Формално-правни услови – надлежност и поступак	876
Преиспитивање утврђене репрезентативности удружења послодавца	877
ГЛАВА 2.	
ПРАВО НА КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ	878
I. ПОЈАМ, ПРЕТПОСТАВКЕ И ФИЛОЗОФИЈА	878
1. Појам	878
2. Претпоставке за социјални дијалог	879
Поштовање грађанских и других права и слобода	879
Независност синдиката и удружења послодавца	880
3. Филозофија колективног преговарања	880
Механизам/процес колективног преговарања	881
Колективно преговарање и социјални јавни поредак	882
II. ПРАВО НА КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ	883
1. Домен примене – <i>ratione personae</i> и <i>ratione materiae</i>	884
2. Механизам преговарања	884
Начело слободе колективног преговарања	884
Начело колективног преговарања <i>bona fide</i> и поверења	886
Начело подстицања колективног преговарања од јавне власти	886
Начело супсидијарности	887
III. НАСТАНАК И РАЗВОЈ КОЛЕКТИВНОГ ПРЕГОВАРАЊА	888
1. Настанак и развој колективног преговарања	888
2. Настанак и развој колективног преговарања у Србији	889
IV. ПРЕДМЕТ КОЛЕКТИВНОГ ПРЕГОВАРАЊА	891
1. Облигациони део колективног уговора	891
Клаузуле синдикалне сигурности	892
Клаузуле очувања радног мира	894
Клаузула утицаја на чланство	895
Клаузула продужења важности колективног уговора о раду	895
Клаузула о ограничавању висине накнаде штете у случају незаконитог штрајка	895
2. Нормативни део колективног уговора о раду	896
3. Проширење дејства колективног уговора о раду	897

V.	ВРСТЕ КОЛЕКТИВНИХ УГОВОРА О РАДУ	898
1.	Колективни уговор о раду код послодавца	899
2.	Грански (секторски, индустријски) колективни уговор	899
3.	Национални међугрански или општи колективни уговор	900
4.	Европски колективни уговори о раду	900
5.	Међународни оквирни колективни уговор	903
VI.	МЕЃУСОБНИ ОДНОС КОЛЕКТИВНИХ УГОВОРА О РАДУ	905
1.	Сукоб надлежности – координација нивоа преговарања	906
2.	Сукоби регулисања – конкуренција нивоа преговарања	907
VII.	ОДНОС ИЗМЕЂУ КОЛЕКТИВНОГ И ИНДИВИДУАЛНОГ УГОВОРА О РАДУ	909
1.	Однос између индивидуалног и колективног уговора о раду у административном социјализму	911
2.	Дејство <i>ratione personae</i> – члан синдиката или сви запослени	912
VIII.	ПРАВНА ПРИРОДА КОЛЕКТИВНИХ УГОВОРА О РАДУ	912
1.	Уговорне теорије	913
2.	Статусне теорије	917
3.	Мешовите или теорије дуплицитета	919
IX.	ПРАВНА ПРИРОДА ПРОШИРЕНОГ КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА О РАДУ	921
X.	ПРАВНА ОБАВЕЗНОСТ КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА О РАДУ	923
1.	Нормативно дејство	923
2.	Уговорно дејство	924
3.	Објављивање колективних уговора о раду	924
ГЛАВА 3.		
КОЛЕКТИВНИ РАДНИ СПОР		
I.	ПОЈАМ КОЛЕКТИВНОГ РАДНОГ СПОРА	925
II.	СУБЈЕКТИ КОЛЕКТИВНОГ РАДНОГ СПОРА	927
1.	Субјекти колективног радног спора на страни запослених	928
	Синдикат запослених	928
	Група – већина запослених	929
	Савет запослених	930
2.	Субјекти колективног радног спора на страни послодавца	930
	Послодавац	931
	Удружење послодаваца	931
III.	ПРЕДМЕТ КОЛЕКТИВНОГ РАДНОГ СПОРА	932
1.	Колективна права	932
2.	Колективни интереси	933
IV.	ВРСТЕ КОЛЕКТИВНИХ РАДНИХ СПОРОВА	934
1.	Правни и интересни колективни радни спор	934
2.	Колективни радни спор у приватном и јавном сектору	936
3.	Колективни радни спорови различитог нивоа	937
4.	<i>Sui generis</i> колективни радни спор	940
V.	НАЧЕЛА РЕШАВАЊА КОЛЕКТИВНИХ РАДНИХ СПОРОВА	942
1.	Начело аутономности	942

2. Начело добровољности	943
3. Начело трипартизма	944
4. Начело неутралности државе	945
VI. ПРАВНИ И ВАНПРАВНИ ВИДОВИ МОДЕЛА РЕШАВАЊА КОЛЕКТИВНИХ РАДНИХ СПОРОВА	947
1. Правни и институционални видови модела	947
2. Ванправни видови модела	948
VII. МИРНО РЕШАВАЊЕ КОЛЕКТИВНИХ РАДНИХ СПОРОВА	949
1. Методи мирног решавања колективних радних спорова	949
Мирење	951
Посредовање	952
Испитивање чињеница	955
Арбитража	956
VIII. ИНСТИТУЦИЈЕ ЗА РЕШАВАЊЕ КОЛЕКТИВНИХ РАДНИХ СПОРОВА	969
1. Јавне агенције/службе за мирење и посредовање	969
Шведска	969
Велика Британија	970
САД	971
Јапан	972
Србија – Републичка агенција за мирно решавање радних спорова	973
2. Приватне институције за мирење и посредовање	974
Земље развијене тржишне привреде	974
3. Суд	975
Радни суд/трибунал	977
Суд опште надлежности	979
ГЛАВА 4.	
ПРАВО НА КОЛЕКТИВНО ДЕЛОВАЊЕ	980
I. ПРАВО НА КОЛЕКТИВНО ДЕЛОВАЊЕ ЗАПОСЛЕНИХ/СИНДИКАТА – ШТРАЈК, БОЈКОТ, ПИКЕТИНГ	982
1. Право на штрајк	982
Термин и појам права на штрајк	982
Концепт права на штрајк у упоредном праву	983
Заједничка обележја права на штрајк	989
Остваривање права на штрајк	990
Историјат признавања права на штрајк	995
Штрајк као основно социјално право	997
Забрана и ограничавање права на штрајк	1001
Услови за остваривање права на штрајк	1010
Врсте штрајка	1019
Облици колективног деловања слични штрајку	1029
Престанак штрајка	1030
Правне последице штрајка	1031
2. Право на бојкот	1049
3. Право на штрајкачку стражу/пикетинг	1051

II. ПРАВО ПОСЛОДАВЦА/УДРУЖЕЊА ПОСЛОДАВАЦА НА ИСКЉУЧЕЊЕ СА РАДА/ЛОКАУТ	1057
1. Термин и појам локаута	1058
Легитимност локаута	1059
Битна обележја локаута	1060
Правни режим локаута	1062
2. Врсте локаута	1064
Врсте локаута с обзиром на ниво организовања	1065
Врсте локаута с обзиром на време организовања	1065
3. Правне последице локаута	1067
Правне последице законитог локаута	1067
Правне последице незаконитог локаута	1068
ГЛАВА 5.	
ПРАВО НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ ЗАПОСЛЕНИХ – ИНФОРМИСАЊЕ, КОНСУЛТОВАЊЕ, САОДЛУЧИВАЊЕ.....	1069
I. ТЕРМИН И ПОЈАМ	1069
1. Право на информисање и консултовање	1070
2. Модели партиципације.....	1074
II. ЛЕГИТИМНОСТ ПАРТИЦИПАЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИХ.....	1077
1. Оправдавање учешћа у одлучивању.....	1077
2. Оспоравање учешћа запослених у одлучивању.....	1079
III. ПРАВНИ РЕЖИМ ПАРТИЦИПАЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИХ.....	1083
IV. ОБЛИЦИ УЧЕШЋА ЗАПОСЛЕНИХ У ОДЛУЧИВАЊУ.....	1088
1. Непосредни и посредни облици партиципације.....	1088
2. Институционални и неинституционални облици партиципације	1088
Институционални облици партиципације запослених у одлучивању	1089
Неинституционални облици партиципације запослених у одлучивању код послодавца	1112
ЛИТЕРАТУРА.....	1115
ПОЈМОВНИК	1133